

SAŽETAK POLITIKA

Percepcija korupcije na univerzitetima u Albaniji, Severnoj Makedoniji i Srbiji: Perspektive studenata

Uvod

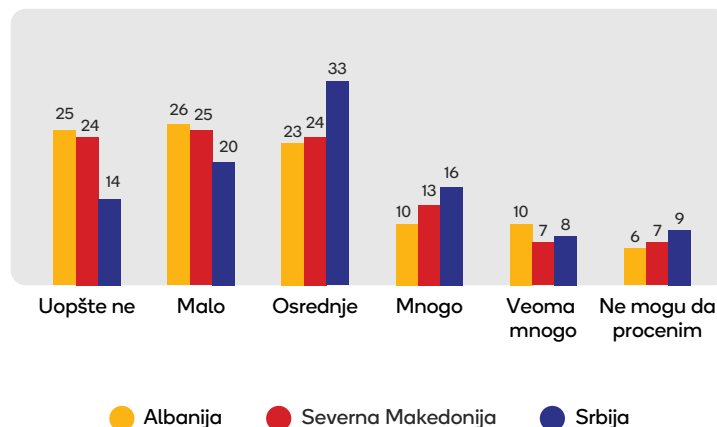
U periodu od 2023-2024 Institut za strateška istraživanja i edukaciju – ISIE (Skoplje) u saradnji sa Institutom za razvoj, istraživanja i alternative – IDRA (Tirana) i Centrom za slobodne izbore i demokratiju – CESID (Beograd) realizuje regionalni projekat „Univerziteti bez korupcije u Albaniji, Severnoj Makedoniji i Srbiji“. Projekat ima za cilj jačanje kapaciteta univerziteta, studentskih organizacija i studenata za prevenciju korupcije na visokoobrazovnim ustanovama u ciljne tri zemlje. Kroz raznovrstan skup aktivnosti uključujući pripremu Zajedničkog izveštaja o percepciji korupcije, organizovanje okruglih stolova, seminara za izgradnju kapaciteta, letnje škole i razvoj digitalnog softvera virtuelnog asistenta (čet bota), projekat će podstaći okruženje koje omogućava prevenciju korupcije u oblasti visokog obrazovanja u ciljanim zemljama Zapadnog Balkana.

Ovaj sažetak politika sadrži ključne rezultate istraživanja percepcije studenata sprovedenog u tri zemlje. Sprovedeno po prvi put, istraživanje je realizovano u preko 10 gradova tehnikom licem u lice u maju 2023. godine, na uzorku od 943 studenta u tri zemlje. Detaljnije informacije dostupne su u nacionalnim izveštajima kojima se može pristupiti na našoj veb stranici www.corruptionfreeuni.com.

Ključni nalazi iz istraživanja

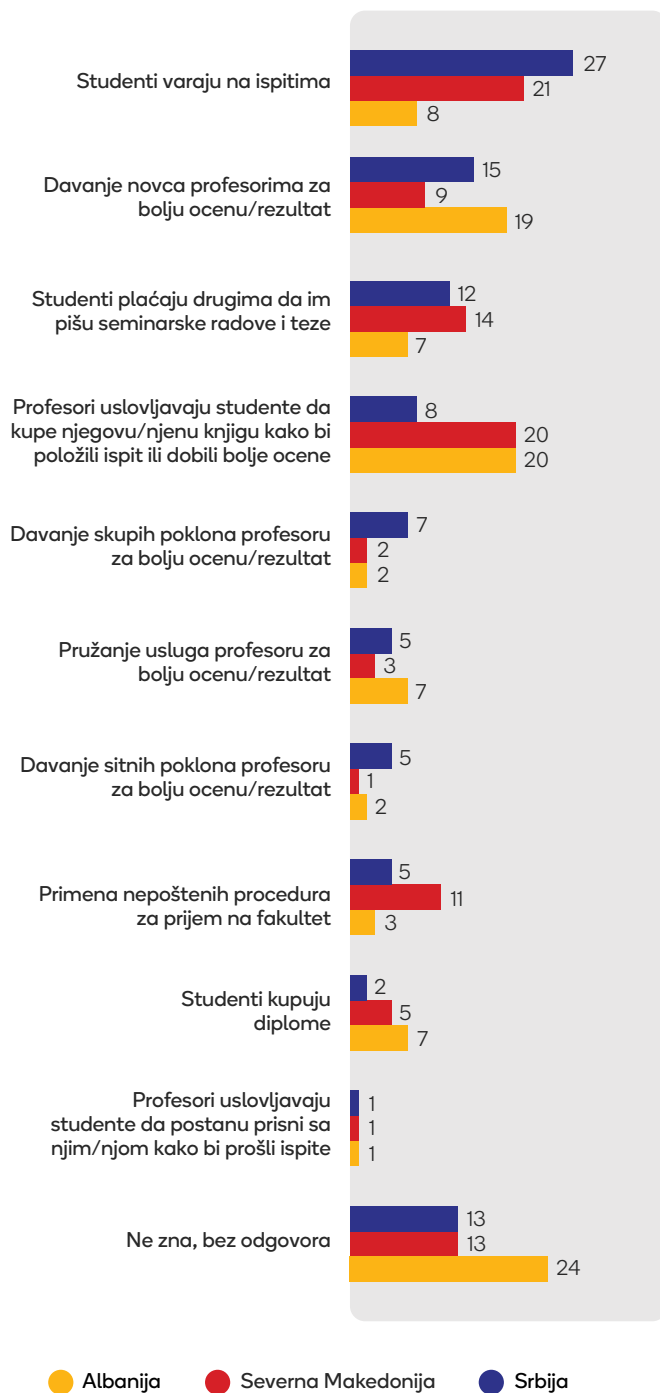
Skoro jedna četvrtina ispitanika iz Srbije (24%) korupciju na njihovim fakultetima smatra veoma i izuzetno rasprostranjenom. Petina ispitanika (20%) iz Albanije i Severne Makedonije smatra da je korupcija veoma i izuzetno rasprostranjena na njihovim fakultetima.

Grafikon 1 – U kojoj meri smatrate da je korupcija rasprostranjena na Vašem fakultetu? (%)

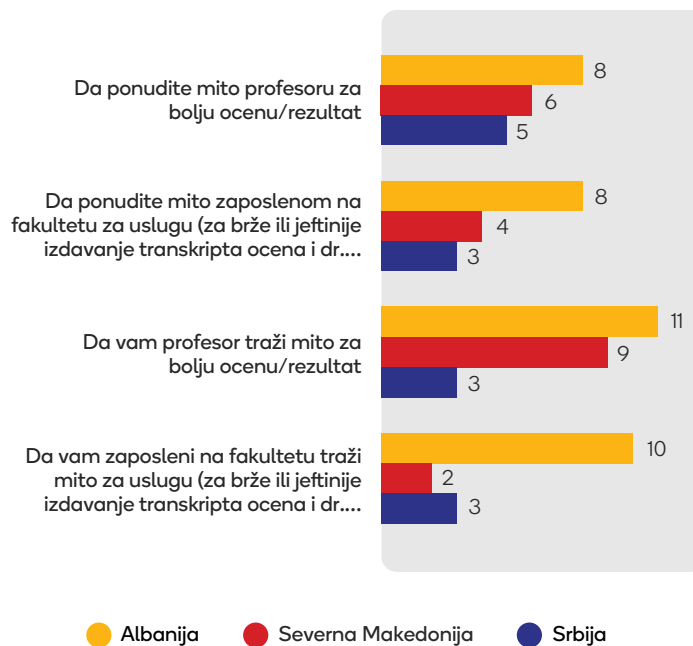
Najrasprostranjenija nepoželjna ponašanja na fakultetima su varanje studenata na ispitima (Srbija i Severna Makedonija), pojava da profesori uslovljavavaju studente da kupe njegovu/njenu knjigu kako bi položili ispit ili dobili bolju ocenu (Albanija i Severna Makedonija) i davanje novca profesorima za bolje ocene (Albanija i Srbija). Studenti iz Albanije su više nego drugi navodili da ne znaju da odgovore.

Grafikon 2 – Šta mislite da je najrasprostranjeniji tip neželjenog ponašanja na Vašem fakultetu? (%)

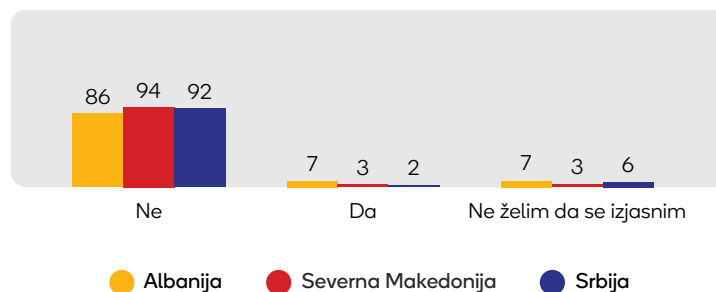
Albanski studenti češće navode da su bili u situaciji da nude mito ili da im mito bude tražen od profesora ili nastavnog osoblja. Svaki deseti student rekao je da mu je tražen mito. Ispitanici iz Severne Makedonije takođe su više navodili da su od njih profesori tražili mito (9%).

Grafikon 3 – Od početka svog obrazovanja na ovom fakultetu, da li ste ikada bili u sledećim situacijama? ODGOVORI: Da, najmanje jednom (%)

Većina intervjuisanih studenata do sada nije prijavljivala korupciju. Uporedno gledano, studenti iz Albanije su češće prijavljivali ove slučajeve – 7%.

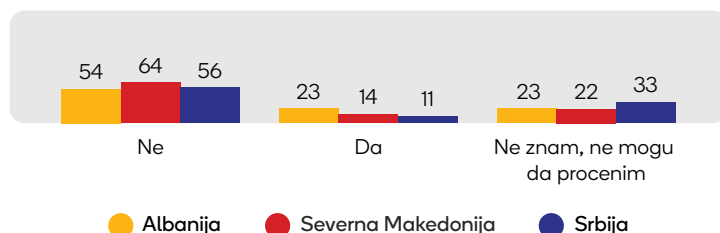
Grafikon 4 – Da li ste ikada prijavili slučaj korupcije upravi fakulteta, zvanično ili nezvanično? (%)

Većina ispitanika je rekla da ili ne znaju da odgovore ili da misle da na fakultetu ne postoji kancelarija za prijavljivanje korupcije. To se posebno odnosi na odgovore iz Severne Makedonije i Srbije. S druge strane, jedna petina ispitanika iz Albanije (21%) je upoznata sa postojanjem kancelarije koja ima za cilj da prima prijave studenata o korupciji. U Srbiji, 57% ispitanika navodi da ne može da proceni da li njihov fakultet ima posebnu kancelariju za prijavu korupcije.

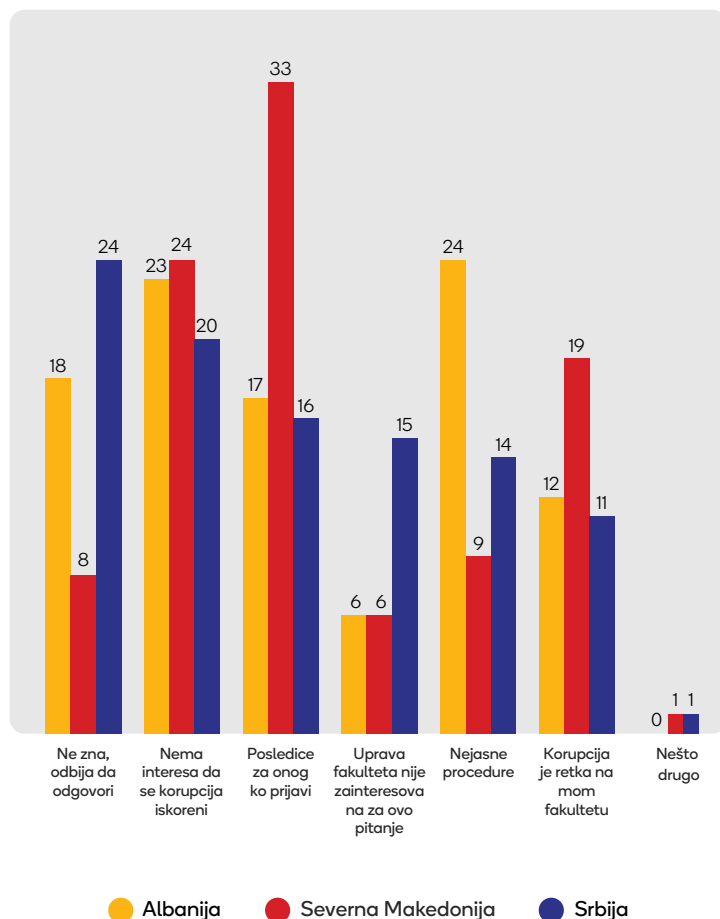
Studenti iz Albanije češće su odgovarali da su čuli ili bili svedoci da je rukovodstvo fakulteta ignorisalo ili pogrešno postupalo sa prijavom o korupciji (23%) u poređenju sa studentima iz Severne Makedonije i Srbije.

Grafikon 5 – Da li ste ikada čuli ili bili svedoci da je rukovodstvo fakulteta ignorisalo ili pogrešno postupalo sa prijavom o korupciji? (%)

Studenti sa srpskih univerziteta češće su odgovarali da uopšte nisu upoznati sa procedurom prijave korupcije na svojim fakultetima – čak 61%. S druge strane, studenti iz Albanije su relativno svesniji procedura za prijavu korupcije od ostalih.

Grafikon 6 – Šta je glavni razlog za nizak nivo prijavljivanja korupcije na Vašem fakultetu? (%)

Odgovori iz različitih zemalja se razlikuju kada je u pitanju glavni razlog zašto se korupcija premalo prijavljuje. Anketirani studenti iz Severne Makedonije naveli su da je glavni razlog za to mogućnost posledica za one koji prijavljuje korupciju (33%). Studenti iz Albanije su na prvom mestu navodili nejasne procedure (24%). Studenti iz Srbije su uglavnom navodili nedostatak interesovanja za iskorenjivanje korupcije (20%).

Preporuke

ALBANIJA

Preporuke na institucionalnom nivou (Ministarstvo prosvete i sporta)

- Preporučuje se Ministarstvu prosvete i sporta da saraduje sa OCD i drugim zainteresovanim stranama, te dalje eksploatiše korupciju u visokom obrazovanju, identifikuje probleme u ovom sektoru i razvija proaktivniji pristup prevenciji korupcije u Visokoobrazovnim ustanovama

Preporuke o pravnom okviru za Visokoobrazovne ustanove

- Visokoobrazovnim ustanovama se predlaže da primenjuju alate za upravljanje kvalitetom, u ovom konkretnom slučaju usvajanje ISO37001, kao ključnog instrumenta za borbu protiv mita.
- Visokoobrazovnim ustanovama se snažno sugeriše da razviju svoje planove integriteta kao deo svojih antikorupcijskih mera. Oni treba da razviju pristup/politiku procene rizika, sa ciljem da identifikuju rizike, procene ih i razviju mere ublažavanja za svaki od njih.
- Visokoobrazovne ustanove će razviti interne mehanizme kako bi osigurali sprovođenje Pravidnika o sukobu interesa i Pravidnika o zaštiti uzbunjivača. Periodično praćenje nivoa implementacije i usklađenosti je od ključnog značaja da se sprovodi na redovnoj osnovi.
- Organizovanje informativnih sesija ili kampanja za podizanje svesti mogu biti korisni instrumenti za promovisanje ovih kancelarija u cilju njihove efikasnosti.

Preporuke u vezi sa percepcijom studenata o korupciji

- Postoji potreba za podizanjem svesti o korupciji, organizovanjem različitih i periodičnih događaja za studente, u cilju boljeg razumevanja koruptivnih praksi i načina na koji studenti mogu značajno da doprinesu njihovom rešavanju i minimiziranju korupcije.
- Razvoj standardnih procedura o prijavljivanju nepoželjnog ponašanja je ključni element koji visokoobrazovne ustanove moraju uzeti u obzir.

- Visokoobrazovne ustanove treba da preduzmu konkretne mere da povrate poverenje studenata da prijave koruptivne prakse uključujući periodične informativne sesije, uvođenje procedura za prijavljivanje, predstavljanje konkretnih slučajeva prijavljivanja itd.
- Visokoobrazovnim ustanovama se snažno preporučuje da stvore ugodno okruženje (informativne sesije, brifinge, organizovanje studentskih foruma, predstavljanje konkretnih prijavljenih slučajeva, itd.) za studente i podstaknu ih da prijave svako neprikladno ponašanje. Predlažu se i redovna onlajn istraživanja.

SEVERNA MAKEDONIJA

- Izrada Priručnika o prevenciji korupcije u visokom obrazovanju koji će sadržati sve mehanizme za prijavu korupcije, način podnošenja prijave, kao i ovlašćenja nadležnih institucija u vezi sa prijavama.
- Održati kurs obuke za studente, zaposlene i studentske organizacije o tome kako prijaviti korupciju.
- Napravite posebni tab na sajtu fakulteta u kome će se nalaziti sve informacije i sačinjena dokumenta u cilju prevencije korupcije.
- Razlikovati prijave o korupciji od prijava uzbunjivača od strane drugih lica.
- Održavanje više aktivnosti koje bi doprinele jačanju sistema visokog obrazovanja i obrazovanja sa integritetom i kvalitetom.

SRBIJA

1. Podizanje institucionalnih kapaciteta i unapređenje antikoruptivnih mehanizama

- Prilagoditi i poboljšati pravila u vezi sa neakademske ponašanjem.
- Razmotriti načine polaganja ispita koji bi imali za cilj smanjenje upotrebe savremene tehnologije za varanje na ispitima.
- Korišćenje softvera koji prepoznaje plagijat dela da se uvede u redovnu primenu, što bi za cilj imalo smanjenje postojanja radova koji se plaćaju.
- Podići (pre svega, ljudske) kapacitete za tretiranje pitanja korupcije na univerzitetima.
- Razmotriti mogućnost godišnjih istraživanja o stavovima studenata o prisustvu korupcije na univerzitetima.
- Uključiti privatne fakultete, sa njihovim specifičnostima i različitim prioritetima, u borbu protiv korupcije na univerzitetima.

2. Donošenje, izmena ili unapređenje pravnih akata

- Donošenje propisa/pravilnika kojima se uređuju interne procedure za prijem prijava studenata, profesora i drugog osoblja o korupciji ili eventualnoj korupciji.
- Donošenje pravilnika da kontakt podaci ovlašćenog osoblja koje prima prijave o korupciji i uzbunjivača budu javno dostupni na sajtu fakulteta.
- Izrada godišnjih planova za procenu rizika od korupcije i njihova dostupnost javnosti.
- Donošenje internih pravilnika/pravila za sprečavanje sukoba interesa i pravilnika o primanju poklona na fakultetima.

3. Informisanje, edukacija i kampanje

- Aktiviranje organa/sagovornika (profesori, uprava, studenti, studentske organizacije...) koji se bave korupcijom na fakultetima, kroz različite edukativne kampanje i radionice da ukažu na potencijalne oblike korupcije i kako prijaviti korupciju na fakultetu.
- Organizovanje edukacije mladih o različitim vidovima korupcije na univerzitetima, kako ih prepoznati, prijaviti i pratiti.
- Kampanjama podsticati studente da razotkriju i prijave korupciju na fakultetu.
- Uspostaviti aktivniju saradnju i umrežavanje studenata organizovanjem aktivnosti i radionica koje bi značajno informisale studente o pravima koja imaju.

Sažetak politika „Percepcija korupcije na univerzitetima u Albaniji, Severnoj Makedoniji i Srbiji: Perspektive studenata” razvijen je uz podršku regionalnog projekta „SMART Balkan – Civilno društvo za povezano društvo na Zapadnom Balkanu” koji sprovodi Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Centar za istraživanje i kreiranje politike (CRPM) i Institut za demokratiju i medijaciju (IDM) i finansijski podržan od strane norveškog Ministarstva spoljnih poslova (NMFA). Sadržaj sažetka politike je isključiva odgovornost implementatora projekta i ne odražava nužno stavove norveškog Ministarstva spoljnih poslova (NMFA) ili partnera SMART Balkan konzorcijuma.